

รูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์

สำหรับการสอนธรรมศึกษาของสถานศึกษา

A MODEL OF HIERARCHY ADMINISTRATORS' KNOWLEDGE MANAGEMENT FOR DHAMMA STUDIES TEACHING IN SCHOOLS

พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์ (ประไพ ปุณณกาโม) * วราภรณ์ ไทยมา ** สาทิดา สกุลรัตนกุลชัย ***

Prakhru Wiboonjetayanurak (Praphai Punyakamo), Waraporn Thaima,

Satida Sakolrattanakolchai

Received: September 18, 2018

Revised: March 14, 2019

Accepted: March 30, 2019

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง รูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาของผู้บริหารคณะสงฆ์ในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาของผู้บริหารคณะสงฆ์ในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี และ 4) เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

* Doctor of Philosophy Program in Education Administration, Faculty of Graduate College of Management, Sripatum University.

** Department of Philosophy Program in Education Administration, Faculty of Graduate College of Management, Sripatum University.

*** Department of Architecture Program, Faculty of Architecture, Thammasat University.

ผลการศึกษาพบว่า

1. คุณภาพการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาของผู้บริหารคณะสงฆ์ในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก
 2. ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร เทคโนโลยี ภาวะผู้นำ และการวัดผลการจัดการความรู้ มีความสัมพันธ์กับการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาของผู้บริหารคณะสงฆ์ในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี
 3. รูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์ สำหรับการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรีที่ผู้วิจัยนำเสนอได้แก่ “PAGODA MODEL” มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การแสวงหาและสร้างเสริมความรู้ 2) ความรู้ทั่วโลกและการจัดเก็บความรู้ และ 3) การถ่ายทอดและประยุกต์ความรู้ (Da = Knowledge Diagonal & Application)
 4. การประเมินรูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี มีความเหมาะสมและนำไปใช้ได้จริง
- คำสำคัญ :** การจัดการความรู้, ผู้บริหารคณะสงฆ์, การสอนธรรมศึกษา, สถานศึกษา

ABSTRACT

The study of Hierarchy Administrators' Knowledge Management Model for Dhamma Studies Teaching in Schools aimed to: 1) study the hierarchy administrators' knowledge management for dhamma teaching in Suphan Buri province schools, 2) investigate the factors related to hierarchy administrators' knowledge management for dhamma teaching in Suphan Buri province schools, 3) present the model of hierarchy administrators' knowledge management for dhamma teaching in Suphan Buri province schools, and 4) assess the hierarchy administrators' knowledge management model for dhamma teaching in Suphan Buri province schools. The researchers conducted mixed qualitative and quantitative applied research using non probability sampling i.e. 20 school principals and 20 hierarchy administrators for qualitative in in-depth interviewing and focus groups. For quantitative, simple random samplings of 351 people were used as key informants.

The research findings suggested: 1) the hierarch administrators' knowledge management for dhamma teaching in Suphan Buri province schools overall was excellent. 2) the factors related to hierarch administrators' knowledge management for dhamma teaching in Suphan Buri province schools were organizational culture, technology, leadership and knowledge assessment. 3) the model of hierarch administrators' knowledge management for dhamma teaching in Suphan Buri province schools is a PAGODA MODEL with three elements: Pa = Knowledge Pursuit & Architecture, Go = Knowledge Globalization & Office, and Da = Knowledge Diagonal & Application. and 4) an assessment of hierarch administrators' knowledge management model for dhamma teaching in Suphan Buri province schools resulted in suitability and practicality.

The suggestions were: Studying the same issue but differing in dimension such as comparative study in quality of learning management, comparative study in factors related to learning management, studying in development of learning management of Hierarch Administrator' Knowledge Management Model for Dhamma Studies Teaching in Schools in Thailand.

Keywords: Dhamma Studies Teaching, Hierarch Administrators, Knowledge Management, Schools.

1. บทนำ

การศาสนากับการศึกษาในสังคมไทยมีพัฒนาการและบทบาทเกี่ยวเนื่องกันมาแต่อดีต ประวัติการศึกษาไทยจารึกไว้ว่า การศึกษาของไทยเริ่มต้นที่วัดโดยเป็นการศึกษาของสงฆ์สถาบันศาสนาคือ วัดได้มีบทบาทในการจัดการศึกษามาตั้งแต่โบราณ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (Office of the Permanent Secretary of the Education Council, 2005) ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (Act No. 2) พ.ศ.2535 มาตรา 15 ที่กำหนดให้มหาเถรสมาคมมีอำนาจหน้าที่ตามข้อ 3 คือ ควบคุมและส่งเสริมการศาสนาศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์วัดมีบทบาทในการจัดการศึกษาหลายประเภททั้งทางระบบธรรมะและการจัดการศึกษาสามัญ การจัดการศึกษาเพื่อตัวบุคคล การศึกษาแบบนี้เป็นการจัดการศึกษา

เพื่อช่วยเหลือสังคมคือลูกชาวบ้านโดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา (Thongdee Suradecho, 2003)

ปัจจุบันนี้มีปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลงบริบทแห่งการพัฒนาของประเทศที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ในขณะที่ทุกภาคส่วนยังคงมุ่งเน้นแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจและด้านวัตถุนกลายเป็นวัตถุนิยม ส่วนด้านคุณธรรมจริยธรรมถูกละเลยเป็นผลทำให้คนในสังคมไทยห่างไกลศาสนา จึงส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมที่อิงตามโครงสร้างของสังคมไทยจางหายไป ซึ่งทำให้ภูมิคุ้มกันของเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษาที่จะต้านทานกับสภาพปัญหาแวดล้อม จนทำให้เกิดปัญหาต่างๆของสังคมตามมา ผู้บริหารที่แสดงออกถึงการให้ความสำคัญที่มองสภาพสิ่งแวดล้อมขององค์กรที่เกี่ยวกับโครงสร้างและขอบข่ายของงานได้อย่างชัดเจน มีความรู้ความเข้าใจในระบบงานและกระบวนการบริหารงานเข้าใจปรัชญาแห่งการเรียนรู้ และสามารถนำมากำหนดนโยบายพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม พยายามพัฒนาตนเอง ดังนั้นผู้บริหารจึงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของผู้บริหารสงฆ์ในปัจจุบันที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ร่วมกับสถานศึกษาในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

นโยบายส่งเสริมพระพุทธศาสนาและการเรียนการสอนธรรมศึกษาอย่างจริงจัง โดยมีการลงนามบันทึกข้อตกลงร่วมกันในการขับเคลื่อนการดำเนินการส่งเสริมการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้งนี้เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เป็นพลเมืองที่ดี เป็นพลังทางสังคมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างยั่งยืนในท้องถิ่นให้เอื้อต่อการดำเนินโครงการ รวมถึงจัดตั้งองค์กรเครือข่ายอาสาสมัครปกป้องพระพุทธศาสนาในทุกหมู่บ้านและชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าโครงการความร่วมมือดังกล่าวได้ดำเนินมาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้วแต่สภาพการจัดการเรียนการสอนยังไม่พบว่ามีผู้จัดการองค์ความรู้เกี่ยวกับธรรมศึกษาอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องรูปแบบการจัดการความรู้ของคณะผู้บริหารสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาของสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้บริหารสงฆ์ได้แนวทางพัฒนาการจัดการความรู้ให้เดินหน้าเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดการวางแผนพัฒนาบุคลากร การต่อยอดการจัดการความรู้ในสถานศึกษาของตนเองเพื่อปรับปรุงและพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาของคณะผู้บริหารสงฆ์ในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษา

2.3 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

2.4 เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบแบบแผนวิธีวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย เชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการเก็บข้อมูลเอกสาร (Document Research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – Depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน และผู้บริหารสงฆ์จำนวน 40 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ คณาจารย์ในสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ใช้วิธีการเปิดตารางของ Krejcie and Morgan (1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 351 คน

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 คุณภาพการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาของคณะผู้บริหารสงฆ์ในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

ด้านการบริหาร พบว่า ภาพรวมค่าเฉลี่ยระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาของผู้บริหารคณะสงฆ์ในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการบริหาร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.30 อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรื่องที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ เรื่องการดำเนินงานที่มีนโยบายชัดเจน เรื่องการประสานงานระหว่างศูนย์มีความคล่องตัว และ การคัดสรรบุคคลเข้าทำงานที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 อยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นเรื่องการติดตามงานเป็นระบบมีความต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32 อยู่ในระดับปานกลาง การให้ผลตอบแทนที่จูงใจในการแบ่งปันความรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.23 อยู่ในระดับปานกลาง การดูแลจากกรมการศาสนาอย่างทั่วถึง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.21 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนเรื่องที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ เรื่องการจำกัดงบประมาณในการดำเนินงานมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.09 อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

ด้านหลักสูตร พบว่า ภาพรวมค่าเฉลี่ยระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษาของผู้บริหารคณะสงฆ์ในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 อยู่ในระดับมาก โดยเรื่องที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เรื่องการส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นพุทธมามกะที่ดีมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 อยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นเรื่องการเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 อยู่ในระดับมาก การมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ภาคปฏิบัติ เช่น เขียนบทความธรรมะ เขียนเรียงความธรรมะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 อยู่ในระดับมาก การมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ภาคทฤษฎี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 อยู่ในระดับมาก การกำหนดเนื้อหาวัตถุประสงค์การเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53 อยู่ในระดับมาก ส่วนเรื่องที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ เรื่องการปรับปรุงหลักสูตรให้ทันต่อยุคสมัย เช่น การเรียนกฎหมายคณะสงฆ์ เป็นต้นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41 อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ด้านกระบวนการเรียนการสอน พบว่า ภาพรวมค่าเฉลี่ยระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษาของผู้บริหารคณะสงฆ์ในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรีด้านกระบวนการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 อยู่ในระดับมาก โดยเรื่องที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เรื่องการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 อยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นเรื่องการเชื่อมโยงกับความจริงของชีวิต ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม และการใช้ตำรากลางที่มีการตรวจสอบกลั่นกรองและรับรองเป็นมาตรฐานของคณะสงฆ์ที่ถูกต้องมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 อยู่ในระดับมาก การปรับปรุงภาษาและรูปภาพประกอบให้เข้าใจง่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 อยู่ในระดับมาก การเรียนการสอนมุ่งเน้นการคิดวิเคราะห์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 อยู่ในระดับมาก การเรียนการสอนมุ่งเน้นบรรยายและท่องจำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46 อยู่ในระดับมาก ส่วนเรื่องที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือเรื่อง การอบรมศึกษาวิชาครูให้ผู้สอนมีความรู้ด้านวิธีการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37 อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

ด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่า ภาพรวมค่าเฉลี่ยระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษาของผู้บริหารคณะสงฆ์ในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรีด้านสื่อการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.43 อยู่ในระดับมาก โดยเรื่องที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เรื่องการสอดแทรกคุณธรรมไปกับการใช้สื่อการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 อยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นเรื่องการใช้บทบาทของผู้สอนเป็นสื่อสร้างความเข้าใจมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 อยู่ในระดับมาก การนำสื่อการเรียนการสอนมาใช้ให้สัมพันธ์กับบทเรียน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47 อยู่ในระดับมาก การจัดทำสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย เช่น ภาพสามมิติ ยูทูบ ภาพยนตร์ วิดีโอ เป็นต้น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 อยู่ในระดับปานกลาง การผลิตตำราเรียนที่เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38 อยู่ในระดับ

ปานกลาง การผลิตสื่อการเรียนการสอนให้เพียงพอ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.36 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนเรื่องที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือเรื่อง การสนับสนุนให้ครูผู้สอนเข้ารับการฝึกอบรมการใช้และผลิตสื่อการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.34 อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า ภาพรวมค่าเฉลี่ยระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครูของผู้บริหารคณะสงฆ์ในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรีด้านการวัดผลประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.43 อยู่ในระดับมาก โดยเรื่องที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ เรื่องการใช้เกณฑ์การประเมินผลเหมาะสมกับรายวิชา และการวัดและประเมินผลก่อนเรียนระหว่างเรียน และหลังเรียนเป็นประจำทุกรายวิชามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 อยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นเรื่อง การประเมินด้านปฏิบัติมีรูปแบบที่ชัดเจนและเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46 อยู่ในระดับมาก การสร้างเครื่องมือการวัดผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และการส่งเสริมให้ครูนำผลการวัดมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.45 อยู่ในระดับมาก การจัดทำแบบทดสอบเพื่อการวัดผลและประเมินผลเป็นระยะ คือ ก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.39 อยู่ในระดับปานกลาง การประเมินด้านทฤษฎีมีรูปแบบที่ชัดเจนและเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนเรื่องที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือเรื่อง การสร้างข้อสอบกลางที่จะนำไปใช้ในการวัดผลการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.29 อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

4.2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาของผู้บริหารคณะสงฆ์ในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า ภาพรวมค่าเฉลี่ยระดับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการความรู้ธรรมศึกษาของผู้บริหารคณะสงฆ์ในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.55 อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือวัฒนธรรมองค์กร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.59 อยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นด้าน ภาวะผู้นำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57 อยู่ในระดับมาก การวัดผลประเมินผลมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53 อยู่ในระดับมาก เทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53 อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือเทคโนโลยีมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49 อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

4.3 รูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการศึกษาการนำเสนอรูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ในภาพรวม พบว่า ภาพรวมค่าเฉลี่ยระดับการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์ในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรีมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49 อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือการสร้างความรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 อยู่ในระดับมาก รองลงมาเป็นด้านการจัดเก็บความรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 อยู่ในระดับมาก การแสวงหาความรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.48 อยู่ในระดับมาก ส่วนด้าน ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ การโอนถ่ายและการใช้ความรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.45 อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

4.4 การประเมินรูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

เมื่อผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์องค์ประกอบในการจัดการความรู้แล้ว ได้นำองค์ประกอบใหม่จำนวน 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การแสวงหาและสร้างเสริมความรู้ (Pa = Knowledge Pursuit & Architecture) 2) ความรู้ทั่วโลกและการจัดเก็บความรู้ (Go = Knowledge Globalization & Office) และ 3) การถ่ายทอดและประยุกต์ความรู้ (Da = Knowledge Diagonal & Application) ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 20 คน จากทุกอำเภอในจังหวัดสุพรรณบุรี ได้ทำการตรวจสอบรูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้วิธีอ้างอิงผู้ทรงคุณวุฒิ (Connoisseurship) ทั้งนี้เพื่อดำเนินการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item-Objective Congruence) เพื่อประเมินค่าความเหมาะสม ผลการประเมินรูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ผลการประเมินค่าความสอดคล้องของแบบสอบถาม 3 องค์ประกอบหลัก มีค่าเท่ากับ 1.00 ทุกข้อคำถาม แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี มีความเหมาะสม มีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้และสามารถนำไปใช้ได้จริง

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 คุณภาพการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาของคณะผู้บริหารสงฆ์ในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

ด้านการบริหาร ตัวแปรนี้สามารถอธิบายระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาของผู้บริหารคณะสงฆ์ในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการบริหารว่ามีผลต่อความสนใจ

และการพัฒนาการเรียนการสอนธรรมศึกษาเป็นอย่างมาก ในประเด็นนี้พิจารณาได้ว่าเป็นเพราะการดำเนินงานด้านการบริหารโดยเฉพาะในส่วนของนโยบายที่ยังไม่ชัดเจนระหว่างหน่วยงานแม่กองธรรมสนามหลวง การศึกษานอกโรงเรียน และกระทรวงศึกษาธิการ ส่งผลให้การทำงานในระดับปฏิบัติการไม่ชัดเจน สอดคล้องกับที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (Office of the Permanent Secretary of the Education Council, 2005) กล่าวว่า สภาพปัญหาที่สำคัญของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมเพื่อฆราวาส (การศึกษาสงเคราะห์) ด้านบริหารจัดการนั้นขึ้นกับความสามารถของผู้อำนวยการศูนย์ ซึ่งบางแห่งขาดประสบการณ์ ทำให้รูปแบบการดำเนินงานไม่แน่นอน ขาดระบบการติดตามงานและการประสานงานระหว่างศูนย์ นอกจากนี้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรด้านธุรการเป็นอีกปัญหาหนึ่งซึ่งพบได้บ่อยครั้ง ข้อเสนอแนะแก้ไขคือให้ผู้บริหารส่งผู้ประสานงานไปโรงเรียนเพื่อช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งระบบตั้งแต่ด้านหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนและการวัดผลและประเมินผล ประสานงานให้มีการประชุมระหว่างครูกับพระเพื่อร่วมกันปรึกษาหารือให้การทำงานระหว่างวัดและโรงเรียนมีประสิทธิภาพที่สุด

ด้านหลักสูตร ตัวแปรนี้สามารถอธิบายระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาของผู้บริหารคณะสงฆ์ในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านหลักสูตร ในภาพรวมยังคงมีปัญหเป็นส่วนใหญ่ว่าปัญหาที่พบก็คือข้อธรรมศึกษามีจำนวนมากเกินไปทำให้การเรียนการสอนไม่ครอบคลุมและนักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน ไม่มีการกำหนดแผนการสอน เนื้อหาการสอนอย่างชัดเจนว่าจะสอนอะไร การสอนเรื่องต่างๆ แล้วแต่พระครูผู้สอนจะเลือกมากสอนด้วยตนเอง ไม่มีการจัดหลักสูตรอย่างเป็นระบบเพื่อให้เหมือนกันทั่วทั้งประเทศ สอดคล้องกับที่ Phraphisan Paphatsaro (2013) ที่กล่าวว่าปัญหาด้านหลักสูตรเกิดจากพระเณรไม่สนใจและไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม อีกทั้งเนื้อหาสาระของหลักสูตรมากเกินไปและยากต่อการทำความเข้าใจ ควรมีการปรับปรุงแก้ไข ในส่วนของผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน และให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า หลักสูตรมีความครอบคลุมชีวิตเกือบทุกด้าน ยกเว้นภาค ปฏิบัติ ในรายวิชาการหัตถกรรมควรเปลี่ยนเป็นการเขียนบทความธรรมะเพื่อให้การจัดการเรียนรู้ทันต่อยุคสมัย

ด้านกระบวนการเรียนการสอน ตัวแปรนี้สามารถอธิบายระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาของผู้บริหารคณะสงฆ์ในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านกระบวนการเรียนการสอน พบว่า ปัญหาการเรียนการสอนธรรมศึกษายังมุ่งเน้นบรรยายและท่องจำ ไม่ค่อยมุ่งเน้นการคิดวิเคราะห์ สื่อการเรียนการสอนขาดความน่าสนใจ หรือไม่มีสื่อการสอน สอดคล้องกับที่

Phra Mahasuthon Natthaphum (2007) กล่าวว่า ครูไม่มีความรู้เกี่ยวกับการออกแบบหรือการวางแผนการใช้รูปแบบการสอนอย่างหลากหลาย การกำหนดหลักการหรือความคิดรวบยอดในแผนการสอน มีปัญหา คือ ครูไม่เข้าใจการเขียนหลักการหรือความคิดรวบยอด รองลงมาคือ หลักการหรือความคิดรวบยอดไม่สอดคล้องกับหลักสูตร และหลักการหรือความคิดรวบยอดไม่ชัดเจน หลักการหรือความคิดรวบยอดไม่สอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ กิจกรรมเน้นการบรรยายมากเกินไปทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่าย กิจกรรมไม่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและกิจกรรมไม่สอดคล้องกับวัยของผู้เรียน ครูขาดการเร้าให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในบทเรียน ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรกำหนดกระบวนการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์มากขึ้น ควรจัดหาอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนให้เพียงพอและเหมาะสม และควรจัดให้มีการอบรมการวัดและประเมินผลให้กับครูผู้สอนเพื่อปฏิบัติให้เป็นแนวทางเดียวกัน

ด้านสื่อการเรียนการสอน ตัวแปรนี้สามารถอธิบายระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาของผู้บริหารคณะสงฆ์ในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านสื่อการเรียนการสอนพบว่า พระครูผู้สอนธรรมศึกษาปัจจุบันมีความทันสมัย สามารถนำสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ไปช่วยในการเรียนการสอนได้มากขึ้น อย่างไรก็ตามก็ยังคงพบปัญหาว่าพระครูผู้สอนธรรมศึกษาไม่มีการนำสื่อการเรียนการสอนมาใช้ให้สัมพันธ์กับบทเรียนอื่นๆ ขาดการบูรณาการ ขาดการการผลิตตำราเรียนที่เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน การผลิตสื่อการเรียนการสอนที่เป็นรูปธรรมยังไม่เพียงพอ การสนับสนุนให้ครูผู้สอนเข้ารับการฝึกอบรมการใช้และผลิตสื่อการเรียนการสอน ในทุกๆ ด้านยังคงมีปัญหา เนื่องจากขาดงบประมาณและขาดความพร้อมทั้งในส่วนของผู้และส่วนของโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ สอดคล้องกับที่ Phramaha Phairot Kanako (2003) กล่าวว่า ปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูอาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา คือการขาดแคลนงบประมาณที่จะให้การสนับสนุนในการผลิตสื่อการเรียนการสอน สื่อการสอนประเภทอุปกรณ์มีไม่เพียงพอกับความต้องการของครูผู้สอน และสื่อการสอนประเภทวัสดุมีไม่เพียงพอกับความต้องการของครูผู้สอนตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ครูขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะในการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน จากประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการประชาสัมพันธ์บอกบุญแก่ผู้มีจิตศรัทธาให้เข้ามามีส่วนร่วมจัดระบบสื่อสารสนเทศที่ทันสมัยเพื่อให้พร้อมสำหรับการใช้งานด้านการเรียนการสอน รวมทั้งประชาสัมพันธ์บอกบุญผู้มีจิตศรัทธาให้เข้ามามีส่วนร่วมบริจาคทรัพย์เพื่อช่วยเหลือด้านงบประมาณสำหรับบริหารจัดการโรงเรียนด้วย

ด้านการวัดผลและประเมินผล ตัวแปรนี้สามารถอธิบายระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาของผู้บริหารคณะสงฆ์ในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการวัดผลและ

ประเมินผล พบว่า มีการใช้เกณฑ์การประเมินผลเหมาะสมกับรายวิชา แต่ในภาพรวมส่วนใหญ่ยังคงมีปัญหา เช่น ไม่มีการวัดและประเมินผลก่อนเรียนระหว่างเรียน และหลังเรียนเป็นประจำ ขาดการการประเมินการปฏิบัติที่มีรูปแบบชัดเจนและเหมาะสม การสร้างเครื่องมือการวัดผลไม่ได้คำนึงถึงความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และการส่งเสริมให้ครูนำผลการวัดมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนในครั้งต่อไป สอดคล้องกับที่ Phra Mahasuthon Natthaphum (2007) กล่าวว่า การสร้างหรือการพัฒนาเครื่องมือวัดผล มีปัญหา คือ ครูไม่มีการสร้างเครื่องมือวัดผลระหว่างเรียน เครื่องมือวัดผลไม่ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และครูไม่มีการสร้างเครื่องมือการวัดผลก่อนเรียน ครูไม่มีความรู้ความเข้าใจในการสร้างหรือพัฒนาเครื่องมือวัดผล การใช้เครื่องมือวัดผลมีปัญหา คือ ขาดการใช้เครื่องมือวัดผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน ครูใช้เครื่องมือวัดผลไม่เหมาะสมหรือไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและผู้เรียน และขาดการใช้เครื่องมือวัดผลที่หลากหลาย ขาดเทคนิคในการใช้เครื่องมือวัดผล ผู้วิจัยได้ขอแนะนำจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์และสนทนากลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวคือ ผู้บริหารส่งเสริมควรจัดทำข้อสอบที่มีมาตรฐานต่างหากที่ไม่ได้ส่งมาจากส่วนกลางเท่านั้นเพื่อให้โรงเรียนได้เก็บไว้เป็นหลักฐานในการวัดและประเมินผล ควรออกแบบการใช้เกณฑ์การประเมินผลให้เหมาะสม ตรวจสอบคะแนนได้ จัดให้มีการวัดและประเมินผลเป็นระยะ ทั้ง ก่อนเรียนระหว่างเรียน และหลังเรียนเป็นประจำ

5.2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

จากสรุปผลการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาของผู้บริหารคณะสงฆ์ในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี นำเสนอในภาพรวม และจำแนกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) วัฒนธรรมองค์กร 2) เทคโนโลยี 3) ภาวะผู้นำ และ 4) การวัดผลการจัดการความรู้ พบว่าปัจจัยทุกข้อมีความสัมพันธ์กับการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาของผู้บริหารคณะสงฆ์ในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี สอดคล้องกับที่ O'Dell, Grayso and Essaides (1998) กล่าวว่า ปัจจัยที่ทำให้องค์กรสามารถจัดการความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมีประสิทธิผลองค์กร ได้แก่ วัฒนธรรมองค์กร คือการได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูงในการ เป็นแบบอย่างที่ดี สร้างบรรยากาศที่ทำให้บุคลากรกล้าคิดกล้าทำ เปิดเผยต่อกัน มีการทำงานเป็นทีมและทำให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบุคลากรเป็นส่วนหนึ่งของระบบประเมินผลและพัฒนาบุคลากร

5.3 รูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

จากผลการศึกษาดังกล่าวแล้วข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบยังคงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานสงฆ์จะต้องใช้เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการจัดการความรู้ให้เกิดขึ้นอย่างจริงจัง ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลต่างๆ ที่ทำการวิเคราะห์สังเคราะห์แล้วมาสร้างเป็นรูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยได้นำเสนอ “PAGODA Model” โมเดลนี้มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การแสวงหาและสร้างเสริมความรู้ (Pa = Knowledge Pursuit & Architecture) 2) ความรู้ทั่วโลกและการจัดเก็บความรู้ (Go = Knowledge Globalization & Office) และ 3) การถ่ายทอดและประยุกต์ความรู้ (Da = Knowledge Diagonal & Application) ซึ่งเป็นการประยุกต์รูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาที่เหมาะสมสำหรับสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งประยุกต์จากแนวคิดและทฤษฎีการจัดการความรู้ของผู้วิจัยประยุกต์จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ของ Marquardt (1996) Wiig (2002) และ Kucza (2001) Keyser (2004) Marali (2002) Suthasinee Promtaeng, (2014) Sathitipong Oerareemit, (2012) และ Oemorn Cholvorn, (2011)

5.4 การประเมินรูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี

เมื่อผู้วิจัยได้ทำการประเมินรูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ผลการประเมินค่าความสอดคล้องของแบบสอบถาม 3 องค์ประกอบหลัก มีค่าเท่ากับ 1.00 ทุกข้อคำถาม แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี มีความเหมาะสม มีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้และสามารถนำไปใช้ได้จริง สอดคล้องกับแนวทางการประเมินผลการจัดการเชิงกลยุทธ์ (Chintana Boonbongkarn, & Natthapun Kejaranan, 2007) ที่กล่าวว่า การประเมินสิ่งที่ควรนำมาตรวจสอบและพิจารณาทบทวน ประกอบด้วย ความเหมาะสมสอดคล้องระหว่างกลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นกับความต้องการและสถานการณ์ขององค์กร ประโยชน์ของกลยุทธ์ที่มีต่อองค์กรทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ในเชิงปฏิบัติ

จากผลการวิเคราะห์คุณภาพการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาของคณะผู้บริหารสงฆ์ในสถานศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ไม่ว่าจะเป็นด้านการบริหาร ด้านหลักสูตร ด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอนด้านการวัดผลและประเมินผล ประเด็นสำคัญที่ผู้บริหารสงฆ์ควรพัฒนาในเชิงปฏิบัติคือ การสนับสนุนด้านการบริหาร โดยการหน่วยงานภาครัฐมีนโยบายที่ชัดเจนลงไปหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่แท้จริงจึงจะทำงานได้อย่างราบรื่น ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาต่อไปในอนาคต

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ในเชิงนโยบาย

รัฐควรให้ความสำคัญต่อการคุณภาพการจัดการเรียนรู้สำหรับการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาทั่วประเทศให้ได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกันเป็นเชิงประจักษ์ ปัจจุบันรัฐมีนโยบายที่สนับสนุนองค์กรการศึกษาแห่งสงฆ์มากขึ้นแล้ว บ่งชี้ถึงความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ดียิ่งขึ้นเป็นลำดับ หากแต่หลายประเด็นยังไม่ได้รับส่งเสริมอย่างจริงจังเท่าที่ควร โดยเฉพาะบทบาทของพระผู้สอนธรรมศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานได้อย่างที่ควรจะเป็น ดังนั้นรัฐจึงควรจัดโครงการเสริมสร้างศักยภาพพระผู้สอนธรรมศึกษาให้เป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง มีการกำหนดแผนงาน เป้าหมาย ตัวชี้วัด ผลสำเร็จของโครงการอย่างชัดเจนโดยมีหน่วยงานภาครัฐมารองรับนโยบายนี้อย่างเป็นทางการ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้พระครูผู้สอนธรรมศึกษาพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนการสอนธรรมศึกษาได้อย่างประสบผลสำเร็จ

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาเรื่องเดียวกันในมิติอื่น เช่น การศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาในประเทศไทย
- 2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาของผู้บริหารคณะสงฆ์ในประเทศไทย
- 3) ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาในประเทศไทย
- 4) ควรมีการศึกษาเชิงนโยบายของรัฐในด้านการส่งเสริมบทบาทและภาวะผู้นำของผู้บริหารคณะสงฆ์สำหรับการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาในประเทศไทย เพื่อศึกษาและประเมินผลการนำนโยบายไปใช้ในเชิงปฏิบัติ

References

- Chintana Boonbongkarn, & Natthapun Kejaranan, (2007). *Tactical Management* Bangkok, C Education.
- Keyser, Richard Lewis. (2004). *Assessing the Relationship Between Knowledge Management and Plant Performance at the Tennessee Valley Authority*. (Doctor of Thesis) Industrial and Systems Engineering and Engineering Management, The University of Alabama.
- Kucza, T. (2001). Knowledge Management Process Model. Vtt Publications, 111. Citeseer. Retrieved from: <http://www.mendeley.com/research/>
- Marali. (2002). "Building and Developing Capabilities: A Cognitive Congruence Framework", In *Knowledge Management and Organizational Competence*. 41-46. New York: University Press.
- Marquardt, M.J. (1996). *Building the Learning Organization: A Systems Approach to Quantum Improvement and Global Success*. New York: McGraw-Hill.
- Oemorn Cholvorn, (2011). *Integrated Buddhist Knowledge Management*. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Wiig, Karl M. (2002). Knowledge Management in Public Administration" In *Journal of Knowledge Management*. 6(3): 224 – 239.